

11 клас

Урок №21

Дата:

**МІГРАЦІЇ, ЇХ ПОКАЗНИКИ, ЧИННИКИ ТА ВПЛИВ НА
ВІДТВОРЕННЯ НАСЕЛЕННЯ І ЙОГО ПЕРЕРОЗПОДІЛ У СВІТІ.
ПРОСТОРОВІ ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.
ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК ЧИННИК ПРИРОДНОГО І МЕХАНІЧНОГО
РУХУ НАСЕЛЕННЯ. ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПЕРЕХІД, ЙОГО ФАЗИ.
ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КРАЇН. ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОГНОЗИ.**

Навчальна мета: удосконалити знання про міграції, їх причини та наслідки; удосконалити уявлення про напрямки основних міграційних потоків, сформувані розуміння взаємовпливу демографічних процесів та економічного розвитку, сформувані знання про методичку демографічних прогнозів та їхнє значення.

Розвивальна мета: розвивати науковий світогляд, розуміння глобальних суспільних процесів, навички аналізу й синтезу інформації.

Виховна мета: виховувати любов до рідної землі, толерантність.

Тип уроку: удосконалення, узагальнення й систематизація знань, вдосконалення вмінь і навичок.

Обладнання: підручник, атлас, карта населення світу, політична карта світу.

Опорні та базові поняття: міграція, еміграція, імміграція, сальдо міграцій, міграційний потік, демографічний прогноз.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності

Окремі аналітики вважають, що однією з причин сучасних війн на Близькому Сході є соціально-економічна дестабілізація в країнах Європи величезним напливом біженців з проблемного регіону.

Як ви вважаєте, чи можна створювати міграційні потоки та управляти ними?

III. Актуалізація опорних знань, вмінь і навичок учнів

Ї- Що таке міграція? Які її види виділяють?

Ї- Які причини міграцій внутрішньодержавних і міждержавних?

IV. Удосконалення, узагальнення та систематизація знань

1 Міграції, їх показники, чинники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі

Показник міграції — сальдо міграцій (різниця між кількістю іммігрантів та емігрантів). Безпосередньо впливає на кількість населення країни, а згодом мігранти включаються чи випадають з процесу природного відтворення населення країн.

Чинники міграцій виражені у видах міграцій.

- *За часом*: постійні (повна зміна місця проживання), тимчасові (на визначений час — навчання у виші, робота за контрактом), сезонні (збір врожаю, кочове скотарство, риболовля, паломництво), маятникові (щоденний (кількаденний) виїзд на роботу, навчання), епізодичні (спонтанні — відрядження, відпочинок).

- *За правовим статусом*: легальні та нелегальні.

- *За напрямком*: міждержавні, внутрішні.

- *За формою*: організовані (спрямовані державними органами чи певними установами), стихійні.

- *За способом здійснення*: добровільні, примусові (депортація, переселення з місць природної чи техногенної катастрофи).

- *За причиною*: економічні, соціальні (сімейні, національні), політичні, військові, культурні.

2 Просторові тенденції міграційних процесів

Залежать від історичного періоду. На сучасному етапі переважає переміщення людей в країни з кращими умовами життя чи працевлаштування (з «периферії» до «напівпериферії» та «центру»).

З другої половини ХХ ст. географія міграційних потоків змінилася: зменшилась міграція європейців в Америку, збільшилась внутрішньоєвропейська міграція, арабське населення активно переміщується у багаті нафтовидобувні країни, з усіх найменш розвинутих країн є відтік населення у більш розвинуті країни. Зменшується кількість «м'язів», збільшується частка «мізків».

3 Якість життя як чинник природного і механічного руху населення. Демографічний перехід, його фази. Демографічні чинники розвитку економіки та спеціалізації країн

ООН щорічно проводить дослідження країн за рівнем якості життя. Головними індикаторами є очікувана тривалість життя на момент народження (інтегральний показник, що характеризує рівень смертності населення), рівень освіти, купівельна спроможність.

Якість життя визначається типом і рівнем розвитку економічної системи, відповідно відбувається й демографічний розвиток. На базі таких спостережень виникла теорія демографічного переходу.

Демографічний перехід — концепція періодизації демографічного розвитку, започаткована 1945 р. американцем Ф. Ноутстайном. Відповідає історичним етапам: суспільство простого споживання (високі народжуваність і смертність, коротка тривалість життя), аграрне (високі народжуваність і смертність, збільшення тривалості життя), індустріальне (зниження народжуваності й смертності, суттєве збільшення тривалості життя).

У свою чергу характер та інтенсивність демографічних процесів впливають на економічний розвиток (інтенсивність смертності, народжуваності, міграцій

зумовлює співвідношення осіб працездатного та непрацездатного віку). Чим більше демографічне навантаження, тим більшою має бути ефективність праці задля збереження певного рівня життя, особливо у разі зменшення частки молодих непрацездатних осіб. У разі неефективності економіки країни з таким типом відтворення може бути посилення податкового тиску, зменшення соціального захисту і, відповідно, зниження якості життя.

Це, у свою чергу, призводить до зниження народжуваності аж до депопуляції.

Статева структура населення має вплив на спеціалізацію країни (відповідний розвиток «чоловічих» і «жіночих» виробництв), бюджетні витрати на матерів та дітей.

4 Демографічні прогнози

Демографічний прогноз — науково обґрунтоване передбачення основних параметрів руху населення та майбутньої демографічної ситуації. Прогноз розраховують у «нижньому», «середньому» (найбільш вірогідний) та «верхньому» варіантах.

Прогнози за часом: короткострокові (5–10 років), середньострокові (25–30), довгострокові (понад 30).

Прогнози за призначенням: аналітичні (аналіз сучасних тенденцій шляхом оцінки їх подальшого впливу на соціально-економічний розвиток), нормативні (вироблення рекомендацій), функціональні (конкретним замовникам — галузям виробництва, освітянам тощо).

V. Контрольно-рефлексійний етап

Практична робота 7. Обчислення показників народжуваності, смертності, природного та механічного приросту населення країни за статистичними даними (закінчення)

За даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>) розрахуйте сальдо міграції в Україні за останні 20 років. Висловіть припущення про причини міграцій та наслідки їх для демографічної ситуації в країні. Ознайомтеся з сальдо міграцій країн світу за даними сайту ЦРУ (<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2112rank.html#ar>)

VI. Підсумки уроку

VII. Домашнє завдання

- Опрацювати § 21.

Дослідження

1. Вплив старіння населення на місце країни в міжнародному поділі праці.
2. Працемісткі виробництва густозаселених регіонів світу.
3. Екологічні та соціальні проблеми густозаселених регіонів світу.